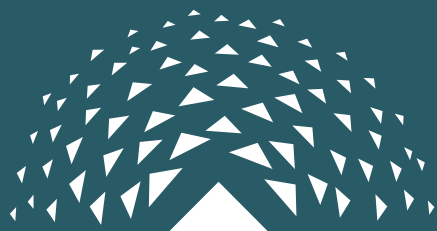

A Kínai Népköztársaság 14. ötéves terve

The 14th Five-Year Plan of China

SALÁT GERGELY

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás és tördelés:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Salát Gergely, 2021

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.E-202113>

Összefoglaló: A pekingi törvényhozás 2021 márciusában fogadta el a 2021–2025-ös időszakra szóló 14. ötéves tervet, amely – a hasonló tervek sorában egyedi módon – egy 15 éves átfogóbb programba ágyazva jelent meg. A dokumentum Kína következő ötéves gazdasági és társadalmi fejlődésének a legfontosabb célkitűzéseit tartalmazza, s leginkább azt mutatja meg, hogy a kínai állam mely területeket fog prioritásként kezelni, mire fordít kiemelt figyelmet. A tervben – szintén példátlan módon – nem szerepelnek konkrét növekedési tervszámok, ami egyrészt a bizonytalan nemzetközi helyzettel magyarázható, másrészt azzal, hogy a mindent a gazdasági növekedésnek alárendelő időszak véget ért, ma már a minőségi fejlődés fontosabb, mint a GDP emelkedése. A tervbe belefoglalták Hszi Csin-ping államelnök-pártfőtitkár „kettős keringés” koncepcióját, amelynek lényege, hogy a kínai gazdaság súlypontja a belső igényeknek a hazai szereplők általi kielégítésén lesz (belső keringés), ám az ország része marad a nemzetközi gazdasági körforgásnak is (külső keringés). Ennek értelmében folytatódik az a trend, hogy a hangsúly az exportról és a beruházásokról a belső fogyasztásra és az innovációra helyeződik át. A Kínát sújtó amerikai technológiai blokád miatt az ország e téren önellátásra fog törekedni, s így – ha sikerrel jár – a sebezhetősége csökken, az érdekérvényesítő képessége és a konfliktusvállalási hajlandósága pedig fokozódik. A kínai lakosság életszínvonala nő, a szociális és az oktatási mutatói javulnak, a városiasodás folytatódik, ugyanakkor a klímacélok elérése érdekében az ország nem tesz radikális lépéseket – a környezeti célokat alárendelik az energiabiztonságnak.

Kulcsszavak: Kína, ötéves terv, kínai gazdaság, kínai társadalom

Abstract: In March 2021, the Chinese legislature adopted the 14th Five-Year Plan for 2021–2025, which, uniquely among such plans, is embedded in a 15-year comprehensive program. The plan sets out the key objectives for China's economic and social development over the next five years and highlights the areas the Chinese state will prioritize and focus on. The plan, also in an unprecedented way, does not include a GDP growth target, which can be explained, on the one hand, by the uncertain international environment, and on the other, by the fact that the period of "economic growth above all else" is over, and qualitative development is now more important than GDP growth. The plan includes the concept of "dual circulation" formulated by president and general secretary Xi Jinping, with the Chinese economy focusing on satisfying domestic needs by internal actors (internal circulation) while the country also remains part of the international economic cycle (external circulation). The trend of shifting of the focus from exports and investment to domestic consumption and innovation continues. Due to the US technology blockade against China, the country will strive for technological self-reliance, which, if successful, will reduce its vulnerability and enhance its assertiveness and willingness to engage in conflict. The living standards of the Chinese population will continue to rise, social and educational indicators will improve, urbanisation will go on, but the country is not going to take radical steps to achieve climate goals, as environmental improvement will be subordinated to energy security.

Keywords: China, five-year plan, Chinese economy, Chinese society

BEVEZETÉS

A Kínai Népköztársaság (KNK) az 1950-es évektől kezdve ötéves tervekben határozza meg a legfőbb gazdasági és társadalmi célkitűzéseit. A sztálini Szovjetuniótól átvett rendszerben eleinte konkrét célszámokat irányoztak elő az élet minden területére vonatkozóan, s az ötéves tervek által kialakított keretrendszer meglehetősen merev volt, ugyanakkor a különböző politikai kampányok, hatalmi harcok a lefektetett célokat gyakran felülírták. A „reform és nyitás” időszakában, azaz az 1980-as évektől a szovjet típusú terveket felváltotta egy sokkal rugalmasabb rendszer. Peking továbbra is egymásra épülő ötéves tervekben jelöli ki a fő célokat és az azok eléréséhez szükséges eszközöket, de e dokumentumok sokkal inkább egyfajta országos szintű fejlesztési programként értelmezendők, amelyek konkrét mérőszámok meghatározása helyett egyfajta iránymutatást adnak a különböző szereplőknek – a helyi kormányzatoknak, intézményeknek, cégeknek stb. – arra vonatkozóan, hogy az adott időszakban mik az ország prioritásai, milyen területekre kell több erőforrást átcsoportosítani, milyen főbb elvárásoknak kell megfelelni. Ennek megfelelően az ötéves tervek kínai elnevezését is [megváltoztatták](#): 2006 óta az eredeti „terv” jelentésű szó (*jihua*) helyett a „program, iránymutatás, tervezet” (*guihua*) szerepel a dokumentumok címében (a nyugati nyelvű fordítások ugyanakkor nem változtak).

A soron következő, 14. ötéves tervek fő célkitűzéseit tartalmazó dokumentumot az Országos Népi Gyűlés (ONGY) – a legfőbb kínai törvényhozó testület – 2021. március 11-én [fogadta](#) el. [A Kínai Népköztársaság nemzeti gazdasági és társadalmi fejlődése 14. ötéves tervének \(2021–2025\) és 2035-ig szóló hosszú távú célkitűzéseinek vázlat](#)a című tervezet abból a szempontból egyedi, hogy egy tizenöt éves vízió részeként jelenik meg, vagyis az öt évre megfogalmazott célkitűzéseket beágyazza egy kevésbé konkrét hosszú távú programba. A 148 oldalas, 70 ezer írásjegyes tervet később konkrét részletekkel egészítik ki (ezért szerepel a címében a „vázlat” szó), s az egyes területi egységek, illetve szektorális szereplők a következő hónapokban az országos program által meghatározott kereteken belül elkészítik a saját ötéves tervüket. A márciusban elfogadott dokumentum tehát nem tartalmaz minden részletet, de a főbb nemzeti szintű célkitűzéseket igen. A terv [hosszas egyeztetés](#) során alakult ki, 2020 folyamán az országos vezetők több megbeszélést tartottak különböző *think tanek* és egyéb intézmények képviselőivel, emellett online és offline csatornákon keresztül gyűjtötték az állampolgárok javaslatait. A főbb pontokat aztán a Kínai Kommunista Párt (KKP) Központi Bizottsága [fogadta](#) el 2020 októberében, az akkori [határozat](#) alapján készült el végül a törvényhozás által is jóváhagyott program.

CENTENÁRIUMI CÉLKITŰZÉSEK

A 14. ötéves terv szervesen épül az előzőre, ugyanakkor sok szempontból – legalábbis retorikailag – [új korszakot](#) nyit a kínai fejlődésben. A KKP dokumentumaiban az 1990-es években jelent meg a „[két centenáriumi célkitűzés](#)”, amely Csin-ping 2012-es pártfőtitkárrá választásával a párt és az ország hivatalos programjává vált. Ennek értelmében a KKP megalapításának 100. évfordulójára, 2021-re, illetve a KNK-é centenáriumára, 2049-re különböző általános célokat tűzött ki maga elé a vezetés, s a különféle részprogramok, ötéves és egyéb tervek ezeknek a céloknak az elérését szolgálják.

Az első centenárium fő célkitűzése a „szerény jólét társadalmának” (*xiaokang shehui*) a megteremtése volt, azaz olyan helyzeté, amelyben Kína lakói a minimális létfenntartáshoz szükségesen felül is rendelkeznek forrásokkal. A cél elérése érdekében feladatul tűzték ki, hogy az egy főre jutó 2010-es GDP-t 2020-ra meg kell duplázni, és a mélyszegénységet teljesen fel kell számolni, vagyis a néhány éve még a hivatalosan meghatározott szegénységi küszöb alatt élő tízmilliók jövedelmét a fölé kell emelni. E célokat lényegben [el is érték](#).

A második centenáriumra, az évszázad közepére Kínát „[teljes mértékben modern](#)” nagyhatalommá kívánják alakítani, vagyis meg akarják szüntetni az országnak a fejlett országoktól való évszázados lemaradását. Az oda vezető út felezőpontjához, 2035-höz is különböző célokat rendeltek: akkorra kell az országnak megvalósítania az „[alapvető szocialista modernizációt](#)” és az egy főre jutó GDP-ben elérni a közepesen fejlett országok szintjét (ezt 20-30 ezer dollárra teszik). A most elfogadott 2035-ös vízió [szerint](#) addigra Kína önellátó lesz a kulcsfontosságú technológiákból, csökkenésnek indul a szén-dioxid-kibocsátása, és mindenki hozzáfér az alapvető közszolgáltatásokhoz. (A különböző nemzetgazdasági törekvéseket a hadsereg fejlesztésére vonatkozó célkitűzések is kísérik, azokkal azonban a jelen tanulmányban nem foglalkozunk.)

Az első centenáriumi célkitűzések tehát időben teljesültek, s a 14. ötéves terv az [első](#), amely az új szakaszban, a 2035-ig tartó alapvető, majd a 2049-ig tartó teljes körű modernizáció időszakában határozza meg az ország fejlődését. Emellett azonban más tényezők is egyedivé teszik az új tervet: elsősorban az, hogy az utóbbi években kiéleződött Kína és a nyugati világ konfliktusa, egyértelművé vált, hogy Kínának egy részben ellenséges nemzetközi környezetben kell manővereznie, s a nyugati hatalmak – különösen az USA – és szövetségeseik immár riválisként tekintenek rá, nyíltan felvállalva a Kína visszaszorítására való törekvésüket. Az új ötéves tervnek ezért a nemzetközi környezet megváltozására is reagálnia kellett.

A 14. ÖTÉVES TERV

Az ONGY által elfogadott, könyv alakban is [kiadott](#) és országosan terjesztett szöveg 19 fejezetben és 65 alfejezetben tárgyalja a következő öt évben elérendő célokat. Ezek között teljesen általánosak (az „össz nemzeti erő jelentős növelése”) és egészen konkrétak („a huszonnégy dinasztikus történeti krónika kritikai kiadásának a megvalósítása”) is szerepelnek. A teljes tervezet ismertetése természetesen a jelen keretek között lehetetlen lenne, ezért a következőkben azt vizsgáljuk meg, hogy mik azok a legfontosabb elemek, amelyek jelentős hatással lehetnek Kínára és a külvilágra.

GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS

A korábbi öt éves tervek pontos számokat tartalmaztak az elérendő GDP-növekedéssel kapcsolatban, aminek azért volt jelentősége, mert a gazdasági szereplők (beleértve az állami vállalatokat és a helyi kormányzatokat) azokhoz igyekeztek igazítani a saját tevékenységüket. A 14. terv azonban újdonságot hozott abban, hogy nem ad meg konkrét növekedési célszámot, csak annyit jelez, hogy az aktuális gazdasági célokat a körülményektől függően később [fogják megadni](#). Ennek több okból is jelentősége van. A célszám hiánya jelzi, hogy Kína a fejlődés új szakaszába lépett, amelyben a mennyiségi növekedés helyett a minőségi fejlődésen lesz a hangsúly, s a helyi kormányzatoktól – a tervek végrehajtóitól – nem a meghatározott gazdasági növekedés biztosítását várják el, hanem egyéb – várhatóan komplexebb – célkitűzések teljesítését.

Ez azt jelenti, hogy a vezetés fiskálisan konzervatív tagjainak – elsősorban Liu He miniszterelnök-helyettesnek – a nézetei [érvényesülnek](#), akik el akarják kerülni az állami és a magánszereplők eladósodásának a további növekedését, vagyis véget akarnak vetni annak a gyakorlatnak, hogy a kínai növekedés egyik fő forrása az aktorok eladósodása (a kínai adósságállomány – minden szintet beleszámolva – már most is a GDP [280%-ára](#) rúg). A vezetésen belül vannak olyanok, akik a gyors növekedés folytatása érdekében megengednék az adósság további emelkedését – elsősorban a Nemzeti Fejlesztési és Reformbizottság tisztviselői –, ők azonban most vereséget szenvedtek. A konzervatívok győzelmét jelzi, hogy az idei GDP-növekedési célszámról az ONGY ülésén Li Ko-csiang miniszterelnök csak azt mondta, hogy „6% felett” kell lennie, ami az elemzők körében általánosan elterjedt 8 százaléknál jelentősen alacsonyabb.

Másrészt, mindez azt is mutatja, hogy a jelenlegi bizonytalan nemzetközi környezetben a pekingi vezetők nem kívánnak olyan célt meghatározni, amelyet adott esetben nem tudnának tartani, vagyis tisztában vannak azzal, hogy a közeljövő folyamatai megjósolhatatlanok. Ugyanakkor a lassulás és a konkrét célszámok megadásának elkerülése ellenére [minden elemző azzal](#) számol, hogy ha ebben a

ciklusban nem is, de a következő vagy az az utáni ötéves terv során a kínai nominális GDP meghaladja majd az amerikai, vagyis valamikor a [2020-as évtized végén](#), a [2030-as évtized elején](#) a kínai lesz a világ legnagyobb gazdasága.

KETTŐS KERINGÉS

Tavaly hirdette meg Hszi Csin-ping államelnök-pártfőtitkár a „kettős keringés” (*shuang xunhuan*) programját, s ez Kína legfőbb gazdasági stratégiájaként az új ötéves tervbe is belekerült. A koncepció válasz arra a [felismerésre](#), hogy az elmúlt évek gazdasági fejlődése során Kína túlságosan kiszolgáltatottá vált a külföldi piacainak, befektetőinek és beszállítóinak, s ez a nemzetközi környezet kedvezőtlené válása miatt a további gazdasági fejlődését veszélyezteti. Az amerikai [technológiai blokádnak](#) – amely miatt Kína nem juthat hozzá létfontosságú technológiákhoz és alkatrészekhez –, a termelési láncokban a Covid19-világjárvány miatt megjelent fennakadások, illetve a külföldi piacok gazdasági nehézségei egyértelművé tették, hogy a fejlesztési célok elérése érdekében Kínának sokkal inkább a belső erőforrásaira kell támaszkodnia. Ehhez [járul hozzá](#) a szétválasztás (*decoupling*) amerikai politikája, a partnerek növekvő protekcionizmusa, illetve a Covid19 okozta válság azon tanulsága, hogy a külvilág bizonyos alapvető cikkek, például az egészségügyi termékek biztosítása terén is Kínától függ – mindez az ország partnereit is a kapcsolatok lazításában teszi érdekeltté, legalábbis bizonyos területeken, s ezzel Kínát szintén a [befelé fordulásra](#) ösztönzi.

A „két keringés” közül az egyik a belföldi, amelyben hazai vállalatok kínai innováción alapuló termékekkel és szolgáltatásokkal látják el, belföldi közvetítőkön keresztül, a belső piacot. E belső körforgás megfelelő működése esetén az 1,4 milliárdos kínai piac nagyságára építve a kínai gazdaság a saját lábán is megáll, ezért a jövőben [a belső keringés lesz az elsődleges](#). Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy Kína elzárkózna a külvilágtól, mert továbbra is működtetik a külső keringést is, vagyis Kína intenzív kapcsolatban marad a külföldi partnereivel, ugyanakkor arra törekszik, hogy egyre magasabb hozzáadott értékkel, az értéklánc magasabb szintjén elfoglalt helyzetben vegyen részt a nemzetközi körforgásban. Itt fontos megjegyezni, hogy mindebben tapasztalható egyfajta földrajzi eltolódás: Kína egyre inkább a hagyományos érdekszférájára, Ázsiára fókuszál – az ottani országok ugyanis nincsenek abban a helyzetben, hogy elzárkózzanak Kínától. Ezt jelzi, hogy Kína második kereskedelmi partnereként az USA helyét 2019-től az ASEAN [vette át](#) (az első továbbra is az Európai Unió). Ezt az eltolódást fokozhatja a 2020-ban megkötött [Regionális Átfogó Gazdasági Partnerség](#) (*Regional Comprehensive Economic Partnership*, RCEP).

A kettős keringés, illetve azon belül a belső körforgás elsődlegessége azt jelenti, hogy a következő időszakban Kína sokkal inkább befelé fog koncentrálni, s a gazdasági növekedését az export, a tőkeintenzív befektetések és a technológiaiimport [helyett](#) a belső fogyasztásra és fejlesztésekre kívánja alapozni. A belső keringés fokozásához [erősítenie kell](#) a belföldi [keresletet](#) és azzal a fogyasztást, strukturális

reformokat kell végrehajtania, fokoznia kell a szolgáltatások szerepét. Ez vezethet a jövedelmek [emelkedéséhez](#), a középosztály további bővüléséhez, a szociális ellátórendszerek intenzív fejlesztéséhez, az urbanizáció folytatódásához, egyben a vidék felzárkóztatásához, a társadalmi különbségek csökkenéséhez. Összességében növelnie kell az emberek biztonságérzetét, hogy hajlandók legyenek többet fogyasztani. A kínálati oldalon – elsősorban az innováció által – növelnie kell az ipari kapacitást és a hatékonyságot. Ennek jegyében a fejlődés eddigi három motorját – a hagyományos gyáripart, az építőipart és az ingatlanügyleteket – új iparágak [váltják fel](#): a szolgáltatások és a csúcstechnológia. Teljesen új iparágak jelennek meg (*big data*, 5G, mesterséges intelligencia, nanotechnológia stb.), új típusú cégek emelkednek ki (e-kereskedelem, fizetési rendszerek) és új üzleti modellek válnak uralkodóvá (B2B, B2C applikációk). Mindezek már szerepelnek az új ötéves tervben, s e változásokat tükrözi az a számszerűsített célkitűzés is, hogy a digitális gazdaság súlyát a ciklus alatt a GDP 7,8 százalékaról 10 százalékra emelik. Mindez abba a már említett irányba mutat, hogy a mennyiségi növekedést felváltsa a minőségi fejlődés.

INNOVÁCIÓ

Az ötéves tervnek és az abban szereplő kettős keringésnek is kulcseleme a hazai innováció és a [tudományos-technológiai önellátás](#). A kínai fejlődés évtizedeken keresztül a technológia és a *know-how* importjára épült, s bár [hatalmas lépéseket](#) tettek a kínai kutatás-fejlesztés színvonalának az emelése, a hazai innováció támogatása érdekében, az ország sok területen még mindig [kiszolgáltatott](#) a külföldi technológiáknak. Ez hátráltatja a gazdasági fejlődést, Kínának az értékláncon történő előrelépését, s ezzel nehezíti az ország kitörését a közepes jövedelem csapdájából. A társadalom [előregedése](#) miatt az aktív korosztályok aránya csökken, egyre kevesebb dolgozónak kell eltartania a mind több idős embert, s ez a probléma csak a termelékenységnek az innováció révén történő fokozásával enyhíthető. Emellett a technológiai függés súlyos biztonsági problémát is jelent – amint azt a Donald Trump által meghirdetett – és egyelőre Joe Biden adminisztrációja által is fenntartott – [technológiai korlátozások](#), egyes kínai cégek feketelistára helyezése, bizonyos alkatrészek kivételének a tilalma látványosan megmutatta. Mivel az egyre feszültebbé váló nemzetközi környezetben Kína belpolitikai okokból sem teheti meg, hogy ne vállalja fel a konfliktusokat, az amerikai szankciós politika és a külföldi technológiáktól való elzárás minden bizonnyal tartós lesz, ez pedig arra sarkallja Pekinget, hogy igyekezzék önellátóvá válni azon technológiák terén is, amelyeknél ez még nem történt meg.

Különösen súlyos [problémákat](#) okoz Kínának a [félvezetőgyártásban](#) való lemaradása: az amerikai intézkedések miatt ugyanis a kínai cégek éppen azokhoz a [chipekhez](#) nem férnek hozzá, amelyek a legfejlettebb technológiát képviselő termékekhez szükségesek. A probléma nem új, már a 2015-ös [Made in China 2025](#) programban azt a célt tűzték ki, hogy 2025-re a kínai chipigény 70 százalékát hazai

forrásból elégítik ki. Ám 2020-ban ez az arány [mindössze 6 százalék volt](#), a Kínában gyártott csúcstechnológiai eszközök többségébe tehát továbbra is külföldi chippek kerültek, miközben az amerikai kormányzat lehetetlenné tette a legnagyobb kínai chipgyártó, az [SMIC számára](#), hogy külföldi chipgyártó és -tervező eszközökhöz juthasson. A külföldtől való technológiai függés más területeken is megjelent, s a kínai döntéshozók felismerték, hogy az ország további fejlődése és vele a rendszer stabilitása is azon múlhat, hogy sikerül-e a kulcstechnológiákban függetlenítenie magát a külső hatásoktól, vagyis önellátóvá válnia.

A 14. ötéves terv több oldalt kitevően foglalkozik a technológiai fejlesztésekkel, a hazai innováció ösztönzésével. A „tudomány és technológia” (*keji*) szóösszetétel 89-szer, a „tudomány” szó (*kexue*) 49-szer, a technológia (*jishu*) 96-szor szerepel a dokumentumban, az innováció (*chuangxin*) pedig 165-ször. (Összehasonlításként: a „párt” 54-szer, a „szocializmus/szocialista” szó 55-ször, a „gazdaság” 165-ször fordul elő.) A terv számszerűsíti, hogy a 2021–2025-ös időszakban a kutatás-fejlesztésre fordítandó költségeknek évi 7 százalékkal kell bővülniük. Ez valamivel kevesebb, mint az előző ciklusban (évi [11,8%](#)), de a várható gazdasági növekedést meghaladja, vagyis a K+F-költségek GDP-arányos súlya növekszik. Fordulatot jelent, hogy a K+F-n belül 6-ról [több mint 8 százalékra](#) növelik az alapkutatásokra fordítandó kiadások arányát. Ugyanakkor fokozni akarják a tudományos és a gazdasági szféra együttműködését, hogy a kutatási eredmények jobban és gyorsabban hasznosuljanak a mindennapi életben is. A tízezer főre jutó „magas értékű” szabadalmak számát 6,3-ról 12-re tervezik növelni.

A terv hét olyan tudományos-technológiai „frontterületet” jelöl ki, amelyet Kína prioritásként fog kezelni. Ezek az alábbiak:

- új generációs mesterséges intelligencia;
- kvantuminformatika;
- integrált áramkörök;
- agytudomány és az agyhoz hasonló struktúrák kutatása;
- gén- és biotechnológia;
- klinikai orvostudomány és egészség;
- az űr, a Föld, a tenger mélyének kutatása és sarkvidéki kutatások.

Ezekkel kapcsolatosan a terv csupán néhány általánosságot fogalmaz meg, de várhatóan a célkitűzéseket hamarosan konkretizálni fogják. Összességében szemléletváltás tapintható ki, amelynek során a tudományos-technológiai innováció gazdasági kérdésből [nemzetbiztonsági kérdéssé](#) vált, a K+F-tevékenység ugyanis Kína sebezhetőségét csökkenti, biztonságát növeli.

KLÍMAVÁLTOZÁS

Peking korábban [bejelentette](#), hogy 2030-ra tetőzik az ország szén-dioxid-kibocsátása, illetve 2060-ra karbonsemlegessé válik. E vállalások miatt az ötéves tervet nagy várakozások övezték, ám a dokumentum végül [csalódást okozott](#). A tervezet a 2060-as vállalat mindössze egyszer említi, a 2025-re

kijelölt célok pedig alacsonyabbak a vártnál. A szén-dioxid-kibocsátás maximalizálása nem szerepel a programban, helyett hatékonysági célokat adnak meg: a kínai gazdaság energaintenzitásának 13,5, a szénintenzitásának 18 százalékkal kell csökkennie 2020–2025 között (vagyis egy egységnyi GDP előállításához ennyivel kevesebb energiát használnak, illetve CO₂-t bocsátanak ki a tervek szerint). A nem fosszilis energiaforrásoknak az energiamixben meglévő súlyát „körülbelül 20%-ra” kívánják növelni, ám ez – a 13. ötéves tervvel ellentétben – nem a „kötelezően elérendő” célok között szerepel, hanem csupán egyfajta ajánlasként (a jelenlegi érték 16% körüli). Mindez azt jelenti, hogy Kína nem tervezi a szén-dioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló erőfeszítéseit felgyorsítani, a céldátumokat előrehozni, pedig jelenleg a globális kibocsátás [28 százalékáért](#) az ország felel, és a következő években ez az érték még nőni is fog.

A klímacélokkal szemben tehát az energiabiztonság maradt az elsődleges, amelynek biztosításához a bizonytalan nemzetközi helyzetben szükség van a belső kitermelés folytatására, ami Kína esetében elsősorban kőszént jelent. 2020-ban az ország energiamixében a szén [56,8 százalékot tett ki](#), ami minden bizonnyal csökkenni fog, ám erre vonatkozó vállalást az ötéves terv nem tartalmaz, s a szénerőmű-építkezések a jövőben is folytatódnak. Forradalmi változás tehát nem várható, ugyanakkor az elképzelhető, hogy a kifejezetten az energiaügyekkel foglalkozó szektorális ötéves tervben lesznek konkrétabb célszámok.

TÁRSADALMI CÉLOK

A terv számos elérendő társadalmi célt, illetve előrejelzést fogalmaz meg, közülük néhányat konkretizál is. Ezek szerint folytatódik az [urbanizáció](#): 2025-re a városi lakosság aránya a 2020-as 60,6-ről 65 százalékra nő, miközben a városi munkanélküliség [5,5 százalék alatt](#) marad. Megreformálják a lakcímnyilvántartási (*hukou*) rendszert, amely mindeddig jelentősen [korlátozta](#) a vidéki munkaerőnek a városokba áramlását, illetve a vándormunkásoknak nem biztosította ugyanazokat a szolgáltatásokat és szociális ellátást a városokban, mint amihez a városi *hukou*val rendelkezők hozzáfértek. Az ötéves terv szerint a 3 millió főnél kevesebb lakosú városokba korlátozások nélkül lehet költözni, a 3–5 milliósokba pedig könnyítéssel, vagyis a migrációt a tengerparti nagyvárosok helyett a belső területek kisebb és közepes városai felé irányítják – ugyanakkor egy összetett [pontrendszer](#) alapján a képzettebb és jobb módú belső migránsoknak lehetőségük lesz a fejlett szupervárosokba költözésre is.

A várható élettartam a tervciklusban egy évvel növekszik. Az alapvető időskori nyugdíjrendszert az érintettek [95](#) százalékára terjesztik ki (2020-ban 91%-ukat fedte le a rendszer). Az ezer főre jutó orvosok száma a 2020-as 2,9-ről 3,2-re nő. Az aktív korosztály iskolázottsága átlagosan 10,8 tanévről 11,3-re emelkedik. Az ezer főre jutó bölcsődei férőhelyek száma – a gyermekvállalás elősegítése érdekében – 1,8-ről 4,5-re nő. A születésszámot „megfelelő szintre” kell hozni.

A dokumentum sokat foglalkozik a környezet állapotával, de csak néhány célt számszerűsít. Például a járási és magasabb szintű városokban a jó minőségű levegő napok aránya 2025-re 87-ről 87,5 százalékra nő, az erdővel fedett terület pedig 23,2-ről 24,1 százalékra.

KILÁTÁSOK

A továbbiakban azt tekintjük át, hogy az ötéves terv keretein belül milyen fejlemények várhatók Kínában, illetve azoknak milyen hatásuk lesz a külvilágra, mire számíthatunk Kínával kapcsolatban.

Az ötéves tervek az 1950-es évektől fogva jól tükrözték azt, hogy Kína a fejlődés mely szakaszában van, a vezetés miket tart prioritásnak, mik azok a célok, amelyeket el akar érni. Az 1980-as évektől a mindenkori tervekben szereplő célkitűzéseket jórészt megvalósították, sőt a gazdasági növekedésben rendszeresen túl is szárnyalták. Az eddigi tapasztalatok szerint az ötéves tervek alapján jól lehet prognosztizálni az elkövetkező évek fő fejlődési irányait. Bizonyos célokat nem biztos, hogy meg fognak valósítani, de azokat jellemzően nem számszerűsítik, ám amiatt e „puha” célok is fontosak, hogy jobban láthassuk, mely területekre fordítanak majd különös figyelmet.

A 14. ötéves terv – és az egyéb kínai és külföldi előrejelzések – alapján a kínai gazdasági bővülés folytatódni fog, ugyanakkor a 2010-es évek elejéig jellemzőnél lassabb ütemben: a két számjegyű növekedés kora véget ért. A bizonytalan nemzetközi helyzet miatt a terv nem is tartalmaz arra vonatkozóan konkrét célszámot, hanem azt évről évre fogják megadni – ez azonban nem jelenti a növekedési törekvések feladását. Ugyanakkor annak az időszaknak is vége van, amelyben mindent a GDP-növekedésnek rendeltek alá, s a hivatalnokokat a rájuk bízott terület gazdasági teljesítménye alapján értékelték (s léptették elő vagy fokozták le). A cél- és az értékelési rendszer ma már sokkal komplexebb, s az ötéves terv is jóval összetettebb mutatókat tartalmaz, s azok elérését a helyi és a szektorális szereplőkön egyaránt számon fogják kérni. Mindez abba az irányba mutat, hogy a minőségi előrelépés fontosabb lesz, mint a gazdasági növekedés mértéke, mely utóbbi ma már inkább elfedi, mint megmutatja a Kínában zajló komplex folyamatokat.

A kettős keringés és az azzal járó gazdasági modellváltás – amely természetesen nem egyetlen ötéves ciklus alatt fog megvalósulni, s a gyakorlatban már évek óta tart – számos következménnyel jár. Egyrészt a kínaiak életszínvonala tovább emelkedik, s ennek köszönhetően a minőségi termékek és a turisztikai szolgáltatások nemzetközi piacán is egyre jelentősebb fogyasztóként jelennek meg. Kína nem zárkózik be, hanem magasabb igényű fogyasztóként, illetve nagyobb hozzáadott érték előállítójaként kíván jelen lenni a nemzetközi körforgásban. Az olcsó, alacsony minőségű termékek exportja nem szűnik meg az egyik napról a másikra, de már nem az a súlypont, a dinamizmust a csúcstechnológiai termékek és az innovatív megoldások biztosítják, így Kína fokozatosan lép előre az értékláncon

belül. A bezárkózás elkerülését mutatja, hogy az Övezet és Út Kezdeményezés (*Belt and Road Initiative*, BRI) is folytatódni fog, sőt külön alfejezetet kapott a tervben.

A minőségi fejlődés ellenére az energia- és nyersanyagigényes iparágak még jó ideig dominánsak maradnak, ezért nem várható, hogy az import e területeken csökkenne. Az ország továbbra is a legnagyobb energiafogyasztó és -importőr marad, aminek az olajáraktól kezdve a kínaiak közel-keleti és afrikai jelenlétén át a kereskedelmi útvonalak biztosítására tett erőfeszítésekig számos területre hatása lesz. Ugyanakkor a növekvő energiaigény egyre nagyobb részét fogják megújuló forrásokból fedezni, s a kérdés biztonságiasítása is abba az irányba hat, hogy Kína továbbra is a megújuló és a zöld energiaforrások fejlesztésének az éllovasa marad. Minél kevésbé függ az importált (fosszilis) energiahordozóktól, annál kevésbé lesz kitéve a külső hatásoknak és a kereskedelmi útvonalakat érő fenyegetéseknek, emellett a környezetkímélőbb energia súlyának az energiamixen belüli növelése a belső stabilitáshoz is hozzájárul – a középosztály elégedetlenségének az egyik fő okozója ugyanis a környezetszennyezés. A megújulókra épülő technológiák azonban még nem elég fejlettek és olcsók, ezért rövid távon a szén dominanciája fennmarad, a környezeti kérdéseket pedig alárendelik az energiabiztonságnak. Emiatt a most kezdődő ciklusban a szén-dioxid-kibocsátás is növekedni fog, a csúcstól a vállalkások szerint nem sokkal 2030 előtt fogják elérni.

Kína tudatosan törekszik arra, hogy tudományos-technológiai nagyhatalommá váljon, s a legígéretesebb területeken világelső legyen. Az elmúlt néhány év rossz tapasztalatai után a technológiai önellátást – vagyis a kínai gazdaság működéséhez szükséges technológiák hazai kifejlesztésére való képességet – ma már alapvető nemzetbiztonsági érdeknek tartják. A témával az ötéves terv kiadós terjedelemben foglalkozik. A tudomány és a technológia az Egyesült Államokkal folytatott versengés egyik legfontosabb területe, s bizonyos tereken a kínaiak már meg is előzték az amerikaiakat (pl. 5G), másokon pedig jó esélyük van belátható időn belül lehagyni vagy legalábbis utolérni őket (pl. mesterséges intelligencia). Az üzletileg is hasznosítható alapvető cél az, hogy a jövő technológiáiban a szabványok jelentős részét Kína állapítsa meg, hiszen az ottani standardok nemzetközi alkalmazása előnyös helyzetbe hozza a hazai cégeket. Politikai és biztonsági szempontból a következő időszak kulcsterülete a félvezetőgyártás lesz, ez ugyanis az a terméktípus, amelyre Kínának óriási szüksége van számtalan iparágának a működéséhez, ugyanakkor képtelen a hazai igényeket kielégíteni, tehát sebezhető – s ezt Washington az elmúlt években ki is használta.

Pekingnek az ötéves terv alapján kimondott célja, hogy csökkentse a fő riválisának, az Egyesült Államoknak való kitettséget. A hadsereg fejlesztésével leginkább arra törekszik, hogy az USA-nak túlságosan költséges legyen bármiféle katonai akció indítása Kína ellen, a technológiai önellátást, illetve a belső keringés erősítését célzó programok pedig azt célozzák, hogy Washington nem katonai – kereskedelmi, technológiai vagy egyéb – szankciókkal se tudjon komoly kárt okozni neki. Ha e célt Kína eléri, akkor várhatóan még nagyobb önbizalommal fogja érvényesíteni az érdekeit a nemzetközi porondon, hiszen gazdasági eszközökkel nem lehet majd befolyásolni a viselkedését, a katonai fellépést pedig nem igazán fogják felvállalni az

amerikaiak és szövetségeseik. Ez azt vetíti előre, hogy Kína a kitettség csökkenésével még inkább fel fogja vállalni a konfliktusokat, tehát az ország felemelkedése további repedéseket okoz majd a jelenlegi világrendben.

A 14. ötéves terv egy ambiciózus, de teljesíthető célokat tartalmazó, rugalmas keretrendszer. Forradalmi újítások nincsenek benne, s bár a kidolgozását kísérő retorika szerint egy új korszak nyitányát jelenti, valójában szervesen épül az eddigi eredményekre, és a már régóta zajló trendek folytatásának szab irányt, nagyobb módosulások nélkül. Készítői azzal is tisztában vannak, hogy a nemzetközi környezet a közeli jövőben különösen bizonytalan lesz, ezért elegendő mozgásteret hagytak maguknak a váratlan fejleményekre való reagáláshoz. Ugyanakkor maga a terv igyekszik olyan helyzetet kialakítani, amelyben a külső bizonytalanságok egyre kevésbé fenyegetik Kína további fejlődését és belső stabilitását. A terv megvalósulása esetén Kína újabb lépéssel közelebb kerül fő céljaihoz: a teljes körű modernizációhoz, a fejlett országokhoz való felzárkózáshoz, valamint a globális befolyással rendelkező nagyhatalommá váláshoz.